

§ 38. Знакі прыпынку пры зваротку

1. Калі зваротак адносіцца да асабовых займеннікаў **ты**, **вы**, то незалежна ад іх размяшчэння ў сказе ён аддзяляецца або выдзяляецца знакамі прыпынку на аснове агульнага правіла: *Табе, Каўказ, паэты спеў дарылі* (П. Трус).

2. Асабовыя займеннікі **ты**, **вы** самі могуць выступаць у ролі зваротка, тады пасля іх звычайна ставіцца клічнік: *Гэй, ты! Ідзі да нас* (Міхась Чарот).

3. Калі асабовыя займеннікі **ты**, **вы** цесна звязаны з назоўнікам або назоўніковым словазлучэннем, то яны сумесна выконваюць ролю зваротка і сумесна аддзяляюцца або выдзяляюцца знакамі прыпынку: *Мне вы гэці дарагія! Давайце песню мы спяём* (М. Зарэцкі).

Пры паўтарэнні назоўніка ў складзе звароткаў асабовыя займеннікі **ты**, **вы** прымыкаюць да яго зыходнай формы і аддзяляюцца знакамі прыпынку разам з ёй: *Магутнае слова ты, роднае слова! Са мною ты наяве і ў сне* (Янка Купала).

4. Калі зваротак мае пры сабе часціцы **о**, **ну**, то яны цесна прымыкаюць да зваротка і выдзяляюцца знакамі прыпынку

разам з ім: *О Радзіма, табою напоўнена сэрца да краю* (П. Панчанка); *Ну брат, цудоўнае жыццё ў нас настала* (М. Клімковіч).

5. Выклічнікі *о, ну* да зваротка не прымыкаюць, а аддзяляюцца ад яго коскай, клічнікам ці шматкроп'ем: *О, бурліва-кіпучыя хвалі!.. Вам не страшны пажар навальніц* (П. Трус); *Ну, голубе, бывай здаровы і шчаслівы* (Якуб Колас).

6. Калі зваротак паўтараецца і суправаджаецца часціцай *а*, то коска ставіцца перад гэтай часціцай: *Бабуля, а бабуля, колькі вам год?* (Б. Сачанка).

7. Выклічнік *а* не прымыкае да зваротка, а аддзяляецца ад яго коскай, клічнікам ці шматкроп'ем: *А, Рыгор! Куды ж гэта ты?* (Ц. Гартны).

8. Калі аднародныя звароткі або асобныя кампаненты развітага зваротка разрываюцца членамі сказа, то кожны са звароткаў або яго кампаненты аддзяляюцца або выдзяляюцца коскамі: *Эх, лета-лецеўка любое, ты адцвітаеш, залатое!..* (Якуб Колас).



 **Практыкаванне № 105.** Запішыце сказы, расстаўляючы пазначаныя знакі прыпынку. Вусна растлумачце пастаноўку знакаў прыпынку пры зваротку.

1. Плыві наша песня далёка па ўсіх асянках плыві (П. Броўка). 2. Ой лясы-бары ды лугі-разлогі Цераз вас ідуць пуцінкі-дарогі (М. Багдановіч). 3. Дзень добры скульптар як жывеш ты дружа (А. Зарыцкі). 4. Беларусь-радзіма вольная старонка вольным тваім далям краю не відаць (А. Русак). 5. Эх скажы ты нам цёплае слова прытулі нас радзіма-зямля! (П. Пестрак). 6. Лета ты лета прыгожа-квяцістае колькі ты ўносіш аздобы з сабой (Янка Купала). 7. Не кувай ты шэрая

зязюля сумным гукам у бары (М. Багдановіч). 8. О май мой родны май вясёлы Ты зноў прыйшоў мой светлы май (М. Машара). 9. Ой зямля аратых ды зямля герояў маладою ў сонцы ўставай (А. Бачыла). 10. Зямля ты наша ўпрыгожым у сад абярнем мы цябе (Якуб Колас). 11. Кіпі ж ты маладосць бунтуй у парываннях бадзёрым поступам ідзі ў новы век (М. Хведаровіч). 12. Ой радзімае наша Палессе хто не бачыў твайго хараства! (М. Чарот). 13. Будзь жа ты жыта ядраным і ўмалотным удайся (Ц. Гартны).

 **Практыкаванне № 106.** Прачытайце сказы, растлумачце наяўнасць або адсутнасць знака прыпынку пасля слоў *о, ну*.

1. О светлае сонца, прасветлае! Усім ты нясеш і цяпло. і красу (Янка Купала). 2. О, рэкі, рэкі Беларусі сярод лугоў, сярод лясоў! Калі я гімн саткаць збяруся з блакітных вашых паясоў? (Г. Бураўкін). 3. О маці, як я ганаруся тым, што я – твой родны сын. (М. Аўрамчык). 4. О, рыфмы, рыфмы... Я падчас, як здраднікаў, баюся вас... (В. Вітка). 5. Ну дзеці, збірайцеся: паедзем да бабулі ў вёску (Янка Маўр). 6. Ну, Кандрат, ты і спазніўся! (У. Шыцік).

 **Практыкаванне № 107.** Прачытайце ўрыўкі з вершаў Максіма Танка. Растлумачце пастаноўку знакаў прыпынку пры зваротках.

Наш край нарачанскі, Край сініх азёраў, Ты сёння красой Веснавою цвіцеш, Як наша радзіма.

Сосны! Вас дакараў я, Што ўзняліся вы рана На акопах – Зямных незагоеных ранах...

Я хацеў бы ў цябе Запытацца, мой Нёман, Умудронага бачаным І перажытым, Што за далечынёю гадоў Нас чакае З той сасной, над якой Бусел крылы раскінуў, З песняй роднай – Маёй спадарожніцай вечнай – І нязменнай, Як матчына вернасць, зямлёю?



Практыкаванне № 108. Вынішыце з твораў мастацкай літаратуры 5 сказаў са звароткамі. Растлумачце пастаноўку знакаў прыпынку пры зваротках.